

GRUNNLEGGENDE FERDIGHETER

De grunnleggende ferdighetene som skal prioriteres og gis spesiell oppmerksomhet i opplæringen i alle fag er:

- å kunne uttrykke seg muntlig
- å kunne lese
- å kunne uttrykke seg skriftlig
- å kunne regne
- å kunne bruke digitale verktøy

Under følger beskrivelser av de grunnleggende ferdighetene og deres relasjon til fagene og til ulike deler av opplæringen, slik de er utarbeidet av fagpersoner på de ulike feltene:

Å kunne uttrykke seg muntlig

Muntlig språk er vårt mest brukte kommunikasjonsmiddel og en grunnleggende erkjennelsesform. Det har flere funksjoner: opprette kontakt og skape forståelse, utvikle egen identitet og sosiale relasjoner, uttrykke holdninger og meninger, forklare og utveksle informasjon. Det muntlige språket er knyttet til og blir formet av talesituasjonen.

Grunnleggende muntlig ferdighet er evnen til å lytte og tale, og å vurdere elementene i en sammensatt talesituasjon. Det er å samordne mentale prosesser med motoriske og formelle delferdigheter som ordvalg og bruk av betoning, tempo og artikulasjon, gester, blick og mimikk. Det er videre å være situasjonsbevisst, kunne lytte til hverandre og å bruke det muntlige språket virkningsfullt, - tilpasset emne, situasjon og tilhører. Å være en god lytter er å konsentrere seg, å gi relevant respons til andre og å være mottakerbevisst i produksjon av egen tale.

Et spesielt trekk ved muntlig ferdighet er at den er en forutsetning for alle fag, samtidig som den har et spesielt fokus i språkfagene. Det nye er at den muntlige ferdigheten blir gjort til en grunnleggende ferdighet i alle fag, men da nært knyttet til fagenes forutsetninger. Det sentrale i en opplæringsammenheng er å lære elevene å uttrykke seg muntlig i talesituasjoner med ulike hensikter, og å forstå hvordan ulike uttrykksmåter påvirker budskapet. I noen faglige sammenhenger er presentasjon, forklaring, demonstrasjon eller argumentasjon viktig, i andre sammenhenger står den muntlige fortellingen eller opplesingen sentralt. Helt sentralt står også det å lære elevene å tolke ulike lyttesituasjoner.

På et elementært nivå innebærer muntlig ferdighet at en kan tolke trekk ved talesituasjoner, kunne ta ordet etter tur i en samtale og lage og fremføre enkle, muntlige tekster. Talespråket er alltid kontekstuel, fra de første enkle samtaler om nære ting til drøfting av avanserte kunnskaps- og problemområder. Utviklingen av muntlig ferdighet skjer ved at elevene blir i stand til å beherske mer komplekse lytte- og talesituasjoner og – sjangrer. Denne utviklingen av muntlig ferdighet er knyttet til innholdet i fagene og de språk- og uttrykksnormer som fagene har. Gjennom læreplanens mål for opplæringen på ulike trinn kan muntlig ferdighet utvikles innenfor fagenes rammer.

Å kunne lese

Gjennom lesing kan vi fastholde og reflektere over andres erfaringer, innsikt, opplevelser og skaperkraft, uavhengig av tid og sted. Å kunne lese er viktig for personlig utvikling og for å kunne delta i samfunnslivet på en kritisk og reflektert måte. Leseferdighet innebærer evne til å forstå og bruke skriftlige symboler – bokstaver, ord og tegn – og utnytte disse til å finne informasjon og konstruere mening fra et bredt spekter av tekster i ulike sjangrer og format.

Leseferdighet omfatter både ubevisste, automatiserte handlinger og en bevisst plan for å tilegne seg et meningsinnhold fra ulike typer tekster - fra dikt så vel som fra rutetabeller. Det vil blant annet si å kunne finne fram til informasjon eller opplysninger som er uttrykt i teksten. Det innebærer også å forstå, tolke og sammenholde informasjon og opplysninger i teksten, samt å reflektere over og vurdere tekstens form og innhold

Leseferdighet gir opplevelser og glede, men det er også en forutsetning for å tilegne seg faglig innsikt. En leser på forskjellige måter avhengig av innholdet og hensikten med lesingen. Å lese en skjønnlitterær tekst stiller eksempelvis andre krav til leseren enn det å lese en fagtekst - å lese et dikt er noe annet enn å lese en rutetabell. Ulike lese måter må læres. Leseferdighet er en grunnleggende ferdighet i alle fag, noe som betyr at lærere i alle fag og på alle trinn må tydeliggjøre hvordan aktuelle fagtekster bør leses. For å ha utbytte av lesing må leseren ha en språklig kompetanse som står i forhold til teksten. Å gi elevene språklig innsikt, eksempelvis kunnskap om fagspesifikke uttrykksmåter eller ord og uttrykk brukt i overført betydning, er noe som må vektlegges i undervisningen i alle fag og på alle trinn.

Leseferdighet utvikles gjennom hele skoleløpet og i alle fag, i møtet med stadig mer komplekse tekster. Forståelsen varierer avhengig av tekstenes innhold og form og leserens kunnskaper, interesser og strategiske ferdigheter.

Å kunne uttrykke seg skriftlig

Skriving har flere grunnleggende funksjoner – med skrift kan vi kommunisere med folk som ikke er tilstede samtidig med oss; vi kan ta vare på tankene våre og sortere dem, og vi kan forestille oss dagens og gårdagens virkelighet, men også det som ennå ikke har vært.

Grunnleggende skriveferdighet er evnen til å bruke disse funksjonene gjennom skriftlig meningsskaping og skriftlig håndverk. I skriftlig meningsskaping kommuniserer vi for ulike formål i ulike situasjoner - gjennom tekst, komposisjon, setninger, ord, rettskriving, tegnsetting, tegninger og andre symboler. Gjennom det skriftlige håndverket samordner vi

mentale, motoriske og formelle delferdigheter som for eksempel gir oss en leselig skrift og en god språklig framstilling.

Skrivesituasjoner er ofte koblet til faglig virksomhet. Fagenes skrivemåter gjenspeiler derfor deres egenart, indre logikk og arbeidsmåter. I noen fag er de tekniske beskrivelsene av apparatur og framgangsmåter viktig; i andre fag er det evnen til å skildre følelser som er viktig. Et spesielt trekk ved skriveferdighet er dermed at den er en forutsetning for de fleste fag, samtidig som den er særlig sentral i norskfaget. Det nye er å vektlegge skriveopplæringens betydning i alle fag.

På det mest elementære nivået innebærer skriveferdighet å kunne henvende seg til andre gjennom enkle meldinger som blir lest av noen og besvart. Utviklingen av skriveferdigheten fra et elementært nivå skjer ved at barn erfarer at skriving er noe de trenger på stadig flere områder, og lærer måter å skrive på som gir dem de verktøyene de trenger til det. Evnen til å bruke slike verktøy styrkes gjennom relevant trening gjennom hele skolegangen, på tvers av de grensene som skolefagene setter, både manuelt og elektronisk. Til å begynne med er denne utviklingen knyttet til elevenes nære hverdagserfaring; senere blir den også mer samfunnsorientert og fagtilknyttet. Gjennom læreplanenes kompetansemål utvikles skriveferdighet i de enkelte fag.

Å kunne regne

Regneferdigheter inngår i vårt dagligliv på en lang rekke områder. Dette omfatter antallsbetraktning for eksempel tilknyttet målinger, mønstre og former og bruk av tall for å representere størrelser i praktiske sammenhenger. Regneferdigheter brukes også i forbindelse med beskrivelse og analyse av fenomener tilknyttet endring, utvikling og usikkerhet.

Grunnleggende regneferdigheter har mange sider og omhandler det å kommunisere, representere, argumentere, modellere og behandle problemer innen et bredt spekter av utfordringer. I slikt arbeid vil disse prosessene spille sammen. Ofte kan de inngå i en syklus hvor en praktisk situasjon formuleres som en matematisk modell, som bearbeides og tolkes i relasjon til den opprinnelige situasjonen. Regneferdigheter er i stor grad kontekstuelle slik at bruk av regneferdigheter er påvirket av de situasjonene de brukes i.

Regneferdigheter inngår i alle skolens fag. I enkelte emner i fagene vil regneferdigheter være en forutsetning for å tilnærme seg emnet. Her inngår regneferdighetene på en fundamental måte og bidrar til økt forståelse gjennom klargjøring, formulering og strukturering. I andre situasjoner spiller regneferdigheter en sekundær rolle ved at de for eksempel brukes tilknyttet enkelte oppgaver og eksempler. Det å fokusere på regneferdigheter i alle fag vil styrke innlæringen både av fagene og av regneferdighetene.

Utvikling av grunnleggende regneferdigheter skjer i en vekselvirkning med utvikling av sentrale begreper. Ferdighetene inngår i begrepene, samtidig som begrepene er grunnlag for utvikling av ytterligere ferdigheter. På den måten er regneferdigheter og begreper relaterte til hverandre, og da blir det viktig å ivareta et slikt strukturelt aspekt gjennom hele utdanningsløpet.

Å kunne bruke digitale verktøy

Digitale ferdigheter er nødvendig for at elever skal kunne fungere i en stadig mer digitalisert hverdag og kunne delta aktivt i arbeids- og samfunnslivet, og det er en forutsetning i et livslangt læringsperspektiv. Digitale medier er en viktig del av barn og unges hverdag og skal inngå som en naturlig del i læringsarbeidet. Bruk av digitale ferdigheter i det pedagogiske arbeidet i og på tvers av fag, vil gi elever fortrolighet og tillit til teknologien og dens muligheter. En bevissthet rundt sikker bruk av digitale medier må også være sentralt i det pedagogiske arbeidet..

Grunnleggende digitale ferdigheter er å kunne velge, vurdere og bruke informasjon. Dette innebærer at elevene skal kunne søke, lokalisere, behandle, produsere, gjenbruke, presentere og evaluere informasjon, samt kommunisere og samhandle med andre. Juridiske og etiske utfordringer knyttet til internettbruk er et sentralt element av digitale ferdigheter.

Digitale ferdigheter skal være en integrert og naturlig del i læringsarbeidet i alle fag og på alle nivåer og bidra til å motvirke at det skapes forskjeller på bakgrunn av kjønn, etnisitet og sosial bakgrunn. Bruk av digitale medier i fagene skal bidra til variasjon i bruk av læringsstrategier og -arenaer, samt bidra til motivasjon, kreativitet, utvikling av egen kunnskap og understøtte nye vurderingsformer. Elevene skal settes i stand til å søke, vurdere og kritisk velge blant et mangfold av informasjonskilder. Elevene skal produsere egen kunnskap og delta aktivt i eget læringsarbeid. Elevene skal innen det enkelte fag kunne kommunisere og samhandle med andre på tvers av tid og sted.

Utvikling av elevenes grunnleggende digitale ferdigheter må skje som en kontinuerlig progresjonsprosess gjennom hele opplæringsløpet, både som grunnleggende ferdighet og i tilknytning til det enkelte fag. Gjennom læreplanenes mål for kompetanse på ulike trinn og i ulike fag, skal de digitale ferdighetene utvikles innenfor fagenes rammer. Elevene skal kunne utvikle digital kompetanse gjennom daglig bruk i læringsarbeidet.